

”A good friend never gives up and never forgets, and always
cheers you up” -

Sosiaalisten suhteiden merkitys yläkouluikäisille nuorille

ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents
region

Riikka Johansson ja Anna Jokikokko

Sosiaalialan opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

KEMI 2014

ALKUSANAT

Haluamme kiittää ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region- projektia yhteistyöstä ja mahdollisuudesta osallistua tärkeän asian tuottamiseen mukavassa ryhmässä. Erityiskiitokset Murmanskin koulu #5 nuorille reippaasta asenteesta ja hyvien materiaalien tuottamisesta. Kiitokset kuuluu myös opin- näytetyömme ohjaajille, jotka jaksoivat kannustaa meitä myös siinä vaiheessa, kun tekstin tuottaminen takkusi. Saimme myös apua koulumme kirjaston henkilökunnalta, kun lähteet olivat vaikeasti tavoiteltavissa, kiitos siitä.

Suuri kiitos kuuluu myös meidän perheillemme ja läheisille, joista oli korvaamaton henkinen tuki. Heidän kannustuksesta pääsimme tavoitteeseemme. Lopuksi haluamme kiittää toisiamme siitä, että välimme pysyivät hyvinä vaikeuksista huolimatta. Pidimme yhtä vaikeuksien edessä ja se teki meidän ystävyystämme vahvemman.

Kemissä 4.11.2014

Riikka Johansson ja Anna Jokikokko

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t): Riikka Johansson ja Anna Jokikokko
Opinnäytetyön nimi: “A good friend never gives up and never forgets, and always cheers you up” – Sosiaalisten suhteiden merkitys yläkouluikäisille nuorille
Sivuja (joista liitesivuja): 44
Päiväys: 04.11.2014
Opinnäytetyön ohjaaja(t): Kaisu Vinkki ja Hannele Pietiläinen
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sosiaalisten suhteiden merkitystä yläkouluikäisille nuorille. Saimme idean tutkimukseen osallistuessamme ArctiChildren In-Net (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region -projektiin, jossa työskentelimme nuorten parissa Venäjällä. Tutkimuskysymyksemme ovat: mitä ystävyys merkitsee 13- 15-vuotiaille nuorille ja miten nuoret luovat ja ylläpitävät ystävyyssuhteita?</p> <p>Teorianaan käytämme aineistoja, joissa käsitellään kehityspsykologian eri vaiheita ja nuorten kulttuuria. Olemme käyneet läpi aineistoja, jotka selittävät nuoruusiän kehitystehtäviä ja tämän avulla perustelemme nuorten käytöstä järjestämillämme työpajoilla. Havainnoimme nuoria työpajoilla ja saimme valitsemistamme työskentelytyövoista tarvitsemamme materiaalit opinnäytetyötämme varten. Järjestimme nuorille learning-café-tyyppistä toimintaa, jossa nuoret saivat pohtia tärkeitä kysymyksiä sosiaalisiin suhteisiin liittyen pienissä ryhmissä ja kirjata ajatuksiaan ylös liinoille. Toisena toimintana järjestimme erilaisia työpajoja, joissa nuoret saivat valita mieleisensä toiminnan, jolla halusivat muistaa ystävää.</p> <p>Ystävyys on nuorille tärkeää ja siitä pidetään huolta monin eri tavoin. Nuoret ylläpitävät ystävyyssuhteitaan sosiaalisessa mediassa keskustelemalla, mutta myös viettämällä aikaa yhdessä.</p>
Asiasanat: Ystävyys, sosiaaliset suhteet, sosiaaliset verkostot, kehityspsykologia, nuoret, osallisuus, yksinäisyys

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social Education

Degree programme: Bachelor of Social Services
Author(s): Riikka Johansson and Anna Jokikokko
Thesis title: “ A good friend never gives up and never forgets, and always cheers you up” – Meaning of social relationships in adolescents life
Pages (of which appendixes): 44
Date: 4th of November 2014
Thesis instructor(s): Kaisu Vinkki and Hannele Pietiläinen
<p>The purpose of this thesis is to explore the meaning of social relationships to adolescents, aged between 13 and 15. We got this idea for our thesis when we took part in ArctiChildren InNet (2012- 2014) Empowering School e-health Model in the Barents region project, wherein we worked with adolescents in Russia. Our goal is to find answers to the following questions: what does friendship mean to adolescents between 13 and 15 and how adolescents create and maintain friendships?</p> <p>The theoretical framework of this thesis consists of developmental psychology and youth culture. We explored materials, which refer to adolescent’s developmental problems in adolescence and this helps us to explain adolescents’ behavior in certain age and our workshops. We observed the adolescents at workshops and we got materials through our working methods to our thesis.</p> <p>We organized learning café-type of activity where adolescents were allowed to communicate with each other in small groups about social relationships. They wrote down the main things from their discussion on tablecloths. We used these writings as a material in our thesis. As another activity we organized different workshops where pupils got to choose a method on how to give attention to a friend.</p> <p>Friendship is important to adolescents and they cherish it in many various ways. Adolescents maintain friendships by discussing in social media but also by spending time together.</p>
Keywords: Friendship, social relations, social networks, developmental psychology, adolescent, participation, loneliness

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 ARCTICCHILDREN INNET (2012-2014) – EMPOWERING SCHOOL E-HEALTH MODEL IN THE BARENTS REGION	8
3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	10
3.1 Nuoruuden kehitysvaiheet.....	10
3.2 Nuoren sosiaalinen kehitys	11
3.3 Nuoren psykososiaalinen kehitys	12
3.4 Sosiaalisten suhteiden merkitys nuoruudessa	13
3.5 Sosiaalisten suhteiden kehitys nuoruudessa.....	15
4 OSALLISUUS JA YKSINÄISYYS	17
4.1 Nuoren osallisuus ja vertaissuhteet	17
4.2 Yksinäisyys nuoruudessa	18
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	20
5.1 Tutkimuskysymykset, kohdejoukon valinta ja aineistonkeruu	20
5.2 Tutkimusmenetelmät.....	21
5.3 Havainnointi.....	21
5.4 Aineiston analysointi.....	22
5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	23
6 MATKAN VALMISTELU JA TYÖPAJAT	26
6.1 Valmistelut.....	26
6.2 Työpajat.....	26
6.3 Työpajojen yhteenveto.....	30
7 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS.....	32
8 TULOKSET	35
8.1 Ystävyyden merkitys, ylläpito ja rikkoutuminen.....	35
9 POHDINTA	39
LÄHTEET.....	42

1 JOHDANTO

Nuoruus on tärkeä elämänvaihe itsessään, ei pelkästään ohikulkumatka aikuisuuteen. Nuoruudessa ihmisellä on paljon erilaisia kehitystehtäviä, joiden avulla hän etsii itseään ja minuuttaan (Aalberg & Siimes 2007, 68.) Nuoret ovat aina osa perhettään, kasvuympäristöään ja kulttuuriaan, ja tämän vuoksi sosiaalisten suhteiden tutkiminen on mielestämme tärkeää. Nuoruuden kehitysvaiheen yhtenä tehtävänä on, että nuori vähitellen irtautuu omasta lapsuudestaan ja pyrkii kohti aikuisuutta. Nuoruusiän aikana tapahtuva kasvuprosessi on yksilöllistä ja voimakasta, joka aiheuttaa muutoksia niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Kehitykseen vaikuttavat psykologisten ja biologisten tekijöiden lisäksi myös yhteiskunnalliset ja sosiaaliset tekijät, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja näin muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. (Mattila, Seija. Hakupäivä 6.11.2013.)

Opinnäytetyömme on projektityyppinen työ, jonka idean saimme osallistuttuamme ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region -projektiin. ArctiChildren- hanke on toiminut vuodesta 2002 ja sen tavoitteena on kehittää Barentsin alueiden yhteistyötä sekä työmenetelmiä, joilla parantaa kouluikäisten lasten psykososiaalista hyvinvointia ja turvallisuutta. Toiminnallisen osuuden suunnittelun aloitimme tammikuussa 2013, ja toteutimme toiminnalliset osat Venäjän Murmanskissa maaliskuussa 2013 ja Rovaniemellä toukokuussa 2013. Halusimme opinnäytetyössämme kuvata yläkouluikäisten nuorten sosiaalisia suhteita, koska ne ovat tärkeitä asioita nuorten elämässä ja työ auttaa meitä ymmärtämään nuoria paremmin. Olemme molemmat valinneet lapsi- ja nuorisotyön suuntaavat opinnot, joten aiheen valinta oli melko selkeä. Tulevina sosionomeina meidän on hyvä tietää nuorten kulttuurista ja heille tärkeistä asioista. Ammatillisuuden kannalta on tärkeää, että osaa tehdä kansainvälistä yhteistyötä tässä jatkuvasti globalisoituvassa maailmassa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, mitä ystävyys merkitsee nuorille, 13- 15-vuotiaille koululaisille. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa lisää tietoa nuorten kulttuurista ja heidän välisistä ystävyys-suhteistaan. Työmme antaa tietoa nuorten kulttuurista sosiaalialan ammattilaisille sekä nuorten vanhemmille, koska nuoret ovat itse osallistuneet toimintaan ja kertoneet sosiaalisten suhteiden merkityksestä. Tutkimuskysymyksemme ovat; mitä ystävyys merkitsee 13- 15-vuotiaille nuorille ja miten nuoret

luovat ja ylläpitävät ystävyysuhteita. Työmme on kaikkien nähtävillä ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region -projektin Internet-sivustolla (www.arctichildren.fi), joten siihen tutustuminen on helpoa aiheesta kiinnostuneille.

Käytämme opinnäytetyössämme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta. Keräsimme tutkimusaineistomme toiminnallisten työpajojen, learning café- menetelmän ja havainnoinnin avulla. Tutkimusaineistomme analysoimiseen olemme käyttäneet sisällönanalyysiä, jossa tarkastellaan tekstin inhimillisiä merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104). Tämä analyysimenetelmä sopii meille, koska etsimme nuorten tuottamista materiaaleista heille merkityksellisiä asioita.

Opinnäytetyömme otsikko on peräisin tutkimusaineistostamme. Mielestämme lause ” *a good friend never gives up and never forgets, and always cheers you up*” tiivistää hyvin ystävän merkityksen nuorelle. Jätimme lauseen suomentamatta, koska emme halunneet sen muuttavan enää merkitystään. Osa materiaaleista on kirjoitettu venäjäksi ja saimme kääntämisavuksemme venäläisopiskelijan, joka käänsi nuorten tekstit englanniksi.

Opinnäytetyömme pääpaino on sosiaalisilla suhteilla, niiden merkityksillä sekä osallisuuden tunteella, mutta kuvaamme myös nuorten yksinäisyyttä ja sen vaikutuksia. Kaikilla ei välttämättä ole ystäviä ja haluamme tuoda myös sitä puolta esille työssämme. Ihminen tarvitsee läheisyyttä ja kaipaa tärkeänä olemisen tunnetta. Yksi syy yksinäisyyteen on jonkin suhteen katkeaminen (Mielenterveyden keskusliitto. Hakupäivä 6.11.2013). Me kaikki olemme erilaisia ihmisiä: toiset kaipaavat omaa aikaa ajatuksilleen ja toiset eivät viihdy yksin (tukiverkko.fi. Hakupäivä 6.11.2013). Löysimme tähän teemaan liittyen Muumipapan mietelmän: ”*Kuunnellesani hiljaisuutta ja laineita minulle tuli miellyttävä ja jännittävä olo; tunsin olevani kauhean tärkeä ja samalla kauhean pieni. (Ehkä enemmän kuitenkin tärkeä.)*”. (Jansson & Malila 2004, 38.)

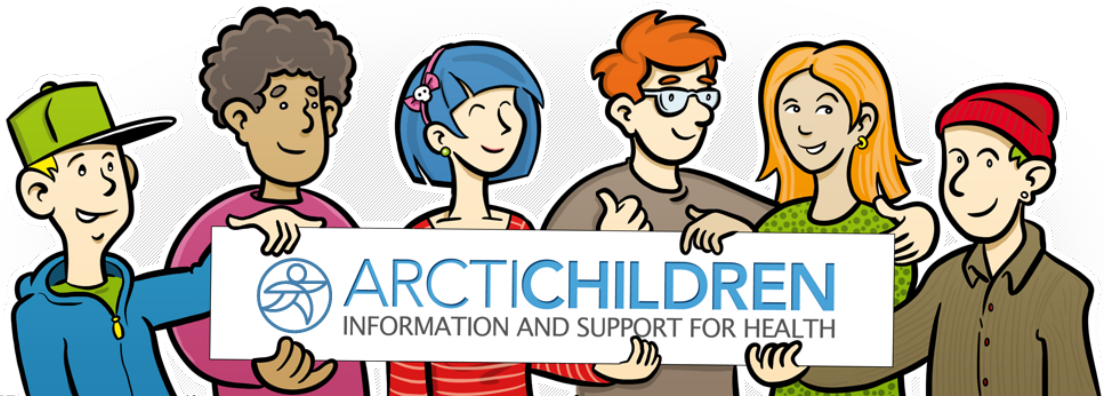
2 ARCTICCHILDREN INNET (2012-2014) – EMPOWERING SCHOOL E-HEALTH MODEL IN THE BARENTS REGION

ArctiChildren- hanke on toiminut vuodesta 2002 ja sen tavoitteena on ollut siitä lähtien kehittää Barentsin alueiden yhteistyötä sekä työmenetelmiä, joilla parantaa kouluikäisten lasten psykososiaalista hyvinvointia ja turvallisuutta. Hankkeessa on mukana yliopistoja ja ammattikorkeakouluja sekä niiden lisäksi peruskouluja neljästä eri maasta, Ruotsista, Suomesta, Venäjältä ja Norjasta. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu, 27.9.2013). ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region -projektissa olevat yhteistyökumppanit ovat julkaisseet kirjan, Crystals of Schoolchildren's Well-Being, jossa on rajat ylittävää harjoittelumateriaalia kouluille. Kirjassa olevat opetusmenetelmät liittyvät niin sosiaaliseen kanssakäymiseen ja terveyden edistämiseen että taiteen ja kulttuurin hyödyntämiseen opetuksessa. (Empowering School e-Health Model in the Barents region, 29.10.2013).

Osallistuimme Rovaniemen ammattikorkeakoulun koordinoimaan ArctiChildren – hankkeeseen tammikuussa 2013. ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region kartoittaa verkkoterveyspalvelujen voimaannuttavia mahdollisuuksia kouluyhteisöissä Barentsin alueella. Hankkeen tavoitteena on parantaa Barentsin alueella asuvien lasten fyysistä, emotionaalista, psykologista, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia ja terveyttä, kulttuurista identiteettiä ja turvallisuuden tunnetta. Kehittämisessä ovat olleet mukana oppilaat ja heidän vanhempansa, opettajat ja eri alojen asiantuntijat, muun muassa sosiaali- ja terveydenhuoltoalalta. Projektin erityistavoitteena on koulujen E-terveyden edistäminen ja verkkotyöskentelytapojen kehittäminen jokaisessa mukana olevassa maassa (Rovaniemen ammattikorkeakoulu, 27.9.2013). Meidän pääasialliset yhteistyökumppanit opinnäytetyötämme ajatellen ovat Venäjällä Murmanskin koulu #5 ja Suomessa Rantavitikan koulu Rovaniemellä.

ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region - yhteistyökumppaneihin kuuluvat seuraavat tahot: Lapin ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveys- sekä kulttuuriala Kemistä ja Tornioista, liikunta- ja terveysala, liike- talouden sekä tietotekniikan alat Rovaniemeltä ja Lapin yliopiston kasvatustieteiden, taiteiden ja yhteiskuntatieteiden tiedekunnat. Ulkomaalaisia yhteistyökumppaneita ovat

Luulajan teknillisen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta ja terveystieteiden laitos, Murmankin humanistinen yliopisto, Finnmarkin korkeakoulun opetusmenetelmien laitos ja sosiaalityön laitos ja NArFUn (Arkangel, Venäjä) yliopiston informaatioteknologian laitos. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu, 27.9.2013).

Kuva 1. ArctiChildren InNet- hankkeella on omat internet-sivut (www.arctichildren.fi)

ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region – projektissa olevat yhteistyökumppanit ovat kehittäneet Internet-sivuston, joka on tarkoitettu nuorille. Suomalaisella Internet-sivustolla kerrotaan sen tarkoituksesta seuraavasti: *“Sivusto toimii lappilaisten nuorten, vanhempien ja asiantuntijoiden keskustelukanavana vaihtuvien terveysteemojen ympärillä. Terveysteemat rakentuvat nuorten ja vanhempien toiveille ja tarpeille. Keskustelu tapahtuu anonyymisti viiveellisessä keskustelufoorumissa ja reaaliaikaisessa Chat-palvelussa.”* Lapin ammattikorkeakoulun hyvinvointialan opiskelijat virittävät Internet-sivustolla keskustelua sekä vastaavat nuorten lähettämiin kysymyksiin. Vastausten asiantuntemuksen ja laadun takaa se, että opiskelijoiden muotoilemat vastaukset tarkistetaan opettajien toimesta ennen julkaisua. (ArctiChildren, hakupäivä 9.9.2014.)

3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

3.1 Nuoruuden kehitysvaiheet

”Nuoruus on aikaa, jolloin pitää ikään kuin uudestaan oppia elämään. On opittava ohjaamaan elämäänsä oman yksilöllisyytensä kautta yhä tietoisemmin suhteessa muihin ihmisiin, luontoon ja koko maailmankaikkeuteen. Tämä oppiminen jatkuu koko elämän ajan, mutta nuoruudessa se on erityisen kiihkeää. Ihmisen yksilöllisyys ei voi vielä nuorena puhjeta täyteen kukkaansa... mutta yksilöllisyyden valmistelu- ja kokeilu-aika alkaa nuoruudessa.” (Dunderfelt 2011, 85.)

Kehityspsykologiassa nuoreksi katsotaan 12–20-vuotias henkilö, ja tämä ikähaarukka voidaan jakaa kolmeen ajanjaksoon. Jokaisessa ajanjaksossa on nuorelle uusia tehtäviä ja haasteita. Nuoruusiän varhaisvaiheeseen mielletään 12–15-vuotiaat ja siihen kuuluu olennaisena osana ihmissuhteiden kriisi. Nuoruusiän varhaisvaihe on tärkeää aikaa uusien ystävyysuhteiden luomisessa ikätoverien kanssa. Nuoruusiän varhaisvaiheessa varsinainen biologinen murrosikä alkaa ja se näkyy protestointina vanhempia ja muita auktoriteetteja kohtaan. (Dunderfelt 2011, 84.) Murrosiässä tapahtuvat fyysiset muutokset aiheuttavat nuorella kiihtymystä ja levottomuutta ja nuori voi olla hämillään kehossa tapahtuvista muutoksista. Nuoruusiän varhaisvaiheessa nuori pyrkii itsenäistymään provosoimalla vanhempiaan arkipäiväisissä asioissa ja etsimällä oman kaveripiirinsä perheen ulkopuolelta. Myös asioiden kertomatta jättäminen ja omien ajatusten suojaaminen ovat olennainen osa nuoruusiän varhaisvaihetta. Muutosten keskellä nuori tarvitsee tukea toisilta nuorilta ja perheen ulkopuolisilta aikuisilta, jotta pystyisi nauttimaan psyykkisestä ja fyysisestä kasvustaan. (Aalberg ym. 2007, 68–69.)

15–18-vuotiaat elävät nuoruusiän keskivaihetta, jonka suurimpana kehitystehtävänä on oman identiteetin etsiminen. Tärkeitä asioita tässä elämänvaiheessa ovat ihastumiset ja samaistumiset sekä minäkokemuksen selkiennyttäminen kokeilemalla omia rajoja. Ihastumisen lisäksi nuori pyrkii etsimään myös syvällisiä ihmissuhteita. (Dunderfelt 2011, 84–85.) Nuoruusiän keskivaiheessa nuori alkaa sopeutua muutoksen läpikäyneeseen kehoonsa ja kehittyvä seksuaalisuus on keskeisessä roolissa. Nuoren käsitys seksuaalisuudesta alkaa jäsentyä ja ystävät vaikuttavat nuoren seksuaalisuuden rakentumiseen.

Seurustelusuhteet ovat keino vahvistaa minuutta ja testata omaa seksuaalisuutta. Nuori käyttää paljon vaivaa ja aikaa kelpaavuutensa puolesta. (Aalberg ym. 2007, 69–70.)

Nuoruusiän loppuvaihe (18–20-vuotiaat) on ideologisen kriisin aikaa. Murrosiän tuoma hämmennys alkaa seestyä ja nuorelle jää aikaa pohtia omaa paikkaansa maailmassa. Nuori on itsenäisen elämän kynnyksellä ja hän pyrkii pääsemään vastuulliseen käyttäytymiseen sosiaalisuuden kautta. (Dunderfelt 2011, 85.) Nuoruusiän loppuvaiheessa nuoren empaattisuus kasvaa ja itsekkäät valinnat vaihtuvat ystävien ja kumppanin huomiointamiseen. Nuoruusiän loppuvaiheeseen kuuluu olennaisena osana kompromissien tekeminen ja periksi antaminen. Nuori pitää tärkeänä omaa ja toisten yksityisyyttä ja arvostaa emotionaalista, eli tunnepitoista läheisyyttä. Keskeistä nuoruuden loppuvaiheessa on, että nuoresta tulee yhteiskunnan jäsen ja alkaa ottaa vastuuta omalta osaltaan. (Aalberg ym. 2007, 71.)

3.2 Nuoren sosiaalinen kehitys

Nuoren sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan nuoren kehittymistä yksilökeskeisestä ryhmän jäseneksi. Sosiaalisen kehityksen vaiheisiin kuuluu, että nuoren suhde kavereihin kasvaa ja kavereista tulee vaikuttavampi ryhmä nuorelle. Olennaisena osana nuoren sosiaaliseen kehitykseen kuuluu vanhemmista irtautuminen ja itsenäistyminen. (Mattila, hakupäivä 13.8.2014). Ystävyysuhteiden pysyvyydellä on oleellinen merkitys nuoren sosiaaliseen kehitykseen. Seuran lisäksi nuori voi saada ystäviltä ymmärrystä, läheisyyttä ja neuvoja. Nuori viettää eniten aikaa sellaisten ihmisten kanssa, joilla on samankaltainen maailmankuva. Nuoren sosiaaliset taidot kehittyvät ystävyysuhteiden ansiosta ja kyky eläytyä toisten tunteisiin kasvaa. Läheinen ystävä voi tarjota nuorelle vanhempia enemmän seuraa, virikkeitä ja luottamusta. (Nurmiranta & Leppämäki & Horppu 2011. 87.)

Vanhemmista irtautumiseen kuuluvat ristiriitaiset tunteet vanhempia kohtaan ja nuoren emotionaalinen suhde heihin muuttuu. Tämä näkyy perheen arjessa esimerkiksi lisääntyvinä riitoina ja erimielisyyksinä. Nuoren mielestä vanhempien mielipiteet ja ajatukset voivat tuntua vanhanaikaisilta. Riidan aiheet syntyvät usein nuoren rajoista ja vapauksista kuten esimerkiksi kotiintuloajoista ja menoista. Nuoresta voi tuntua siltä, etteivät vanhemmat ymmärrä häntä. Näin ollen ystävien merkitys korostuu kokemusten jakaji-

na. Vanhempien ja nuoren välisillä konflikteilla on kaksi tarkoitusta: ne edesauttavat nuoren identiteetin ja itsenäisyyden kehittymistä ja viestivät muille perheenjäsenille nuoren muuttuvista odotuksista ja tarpeista (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 181–182). Ristiriidoista huolimatta nuori tarvitsee vanhempiaan monissa asioissa. On tutkittu, että nuoret odottavat perushuollon lisäksi vanhemmiltaan tukea, neuvoa ja ohjausta. Nuoret kaipaavat yhdessäoloa vanhempien kanssa kotona, vaikka he eivät tuo sitä julki. Nuoret kokevat tärkeäksi, että vanhemmat ovat tavoitettavissa, vaikka he eivät ole samassa tilassa nuoren kanssa. Tasapaino nuoren ja aikuisen yhteyden ja erillisyyden välillä on haasteellista sekä nuorelle että hänen vanhemmilleen. (Nurmiranta & Leppämäki & Horppu 2011. 86–87.)

Vanhempien kasvatustyyli vaikuttavat nuoren kehitykseen. Vanhemmat, jotka ohjaavat nuoren toimintaa, vaikuttavat positiivisesti nuoren kehitykseen. Nuoren elämän suunnittelu, sosiaaliset taidot ja persoonallisuuden kehitys ovat osa-alueita, jotka kehittyvät myönteisesti auktoritatiivisen vanhemmuuden myötä. Vanhemmat, jotka käyttävät auktoritatiivista kasvatustyyliä, vaativat sääntöjen noudattamista, mutta osoittavat myös positiivisia tunteita lapsiaan kohtaan. Laiminlyöväällä kasvatuksella tarkoitetaan vanhempien vaatimusten ja valvonnan puutetta nuorta kohtaan. Se edesauttaa moneen ei-toivottuun käyttäytymispiirteeseen, kuten päihteiden käyttöön ja epäsosiaalisuuteen. (Nurmi & Ahonen & Lyytinen & Lyytinen & Pulkkinen & Ruoppila 2014. 164.)

3.3 Nuoren psykososiaalinen kehitys

Psykososiaalisella kehityksellä tarkoitetaan ihmisen sosiaalisuuden, persoonallisuuden ja tunne-elämän kehittymistä. Lapsen minäkuvan rakentuminen alkaa jo kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana samaistumisen avulla, mutta myös nuori samaistuu idoleihinsa. Ihminen tunnustelee itseään samaistumalla ja positiivisella samaistumiskokemuksella on tärkeä merkitys ehjälle persoonallisuudelle. (Saarniaho, 2005. Hakupäivä 13.9.2014.)

Nuoruuteen kuuluu useita haasteita liittyen biologiseen kypsymiseen ja ruumiin hallintaan. Psykkisen kehityksen kehitystehtävät käsittelevät itsensä hyväksymistä. Nuoruudessa tunne-elämä kokee suuria muutoksia verrattuna lapsuuteen ja myös nuoren sosiaaliset suhteet muuttuvat huomattavasti. Vähitellen nuori kokee tarpeelliseksi tehdä omia

valintoja koskien nuoren omaa elämää. Nuoreen kohdistuvat ympäristön paine ja rooli-dotukset, jotka vaativat nuoren identiteetin vakiinnuttamista. Nuoruuden alkuvaiheessa tapahtuvan kuohunnan jälkeen alkaa seestyminen, jolloin nuori ryhtyy etsimään henkisiä voimavarojaan. Seestymisen vaiheelle on tyypillistä rajoja rikkova kokeilu ja mahdollisesti suvaitsemattomuus. Nuori voi turhautua vallitsevia arvoja ja asenteita kohtaan ja tämä voi johtaa koviin ylilyönteihin. Tyypillistä nuoruudessa on, että nuori vaihtelee harrastuksiaan ja kokeilee erilaisia rooleja eri yhteisöissä. On tärkeää, että nuoruudessa saavutetaan tasapaino oman minäkäsityksen ja ulkomaailman nuoresta antaman näkemyksen ja kokemuksen välille. Tasapainoinen ja valmis identiteetti muodostuu muun muassa siitä, että ihminen hyväksyy itsensä ja sitoutuu omaan arvomaailmaansa. (Saarniaho 2005. Hakupäivä 13.9.2014.)

Erik. H. Erikson on tunnettu psykososiaalisten kriisien teoriasta, jonka mukaan ihminen joutuu eri elämänvaiheissa ratkaisemaan kriisejä. Ongelmia on monenlaisia, ja ne vaihtelevat ikäkausittain, mutta jokaisessa elämänvaiheessa on kuitenkin myös oleellisia ja tiettyjä kriisejä. Psykososiaalisen kehityksen etenemiseen vaaditaan edellisten kriisien ratkaisua. Kriisit, jotka ovat jääneet ratkaisematta, voivat haitata tai jopa estää myöhempien kriisien ratkaisun. Eriksonin mukaan nuoruuden kriisiin kuuluu identiteetin etsintä ja roolikokeilut. (Saarniaho 2005. Hakupäivä 14.9.2014.) Nuoren kehitystehtäviin kuuluu itsenäistymisen lisäksi myös liittyminen läheiseen ihmissuhteeseen. Nuoret harjoittelevat toistensa seurassa tunnistamaan ystävän tarpeita ja toiveita ja tällä tavalla oppivat tärkeitä taitoja ihmissuhteiden hoitamiseen ja säilyttämiseen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007. 185.)

3.4 Sosiaalisten suhteiden merkitys nuoruudessa

Nuoruuden varhaisvaiheesta lähtien nuori pyrkii irtautumaan vanhemmistaan ja yksinäisyyden pelon vuoksi nuori turvautuu ikätovereihin ja tällöin sosiaalisten suhteiden merkitys kasvaa. Ryhmän merkitys nuoren kasvamisessa aikuisuutta kohti on suuri ja ryhmään kuuluminen on kehitykselliselle välivaiheelle välttämätöntä. Näin ollen ryhmät vaikuttavat positiivisesti nuoren kehitykseen ja ulkopuolelle jääminen vaikeuttaa nuoren psyykkistä kehitystä. Eri välivaiheissa sosiaaliset suhteet muodostuvat eri tavoin, mutta yhtenäistä heille kaikille on tunne yhteenkuuluvuudesta. Ryhmissä kokeillaan omia rajoja ja niissä sallitaan tunteenpurkaukset. (Aalberg ym. 2007, 71–72.) Riittävät vertais-

suhteet ja sosiaaliset taidot luovat pohjan elämässä menestymiseen monella eri tasolla. On tutkittu, että ongelmat varhaisissa vertaissuhteissa antavat ennusteen mahdollisista mielenterveysongelmista myöhemmin elämässä. (Merrell 2008, 386.)

Nuoruudessa ystävyysuhteet muuttuvat entistä pysyvimmiksi ja ystäviltä saadaan ymmärrystä ja tukea. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2005, 118–119.) Ystävien kanssa vietettävä aika vaihtuu leikkimisestä asioiden jakamiseksi ja luottamuksesta ja lojaaliudesta tulee keskeinen osa ystävyyttä. Tämä korostuu varsinkin tyttöjen välisissä ystävyysuhteissa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, hakupäivä 13.8.2014.) Nuoruuden loppupuolella tapahtuu myös uusia muutoksia, joihin kuuluu muun muassa uudelleenlähentymisen vaihe. Tällä tarkoitetaan sitä, että nuori luo vanhempiinsa uudenlaista, aikuisempaa suhdetta, jossa mahdollistetaan keskustelu ja päätösten tekeminen. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2005, 118–119.)

Varhaisnuoruudessa eli 12–15-vuotiaana, ikätoverit ovat tärkeitä ja aikaa vietetään paljon heidän kanssaan. Nuorelle kaverit toimivat niin sanotusti peilipintana, josta nuori voi nähdä, hyväksytäänkö hänet. Kaverit ovat myös iso osa nuoren itsetuntoa ja sen tukemista. Nuorelle on helpompaa hyväksyä itsensä silloin, kun hän näkee kavereidensa hyväksynnän. Varhaisnuoruudessa kaverisuhteiden merkitys on suuri pettymyksistä selviytymisen oppimisessa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hakupäivä 14.9.2014). Nuoret suhtautuvat ystäviinsä 11-14- vuoden iässä omistavasti ja ystävien kanssa halutaan viettää paljon aikaa. Tässä iässä ystävykset ovat erottamattomia, mutta varhaisnuoruuden loppupuolella nuori haluaa kuulua suurempaan ryhmään. Ystävyysuhteet lähentyvät, syventyvät ja luottamuksen merkitys kasvaa varhaisnuoruudessa. Tässä vaiheessa konflikteja ratkaistaan yhdessä keskustelemalla ja nuoret osaavat huomioida myös toisen osapuolen. Yleisimmät syyt konflikteihin ovat muun muassa huomiotta jääminen tai jättäminen sekä epäluotettava toiminta. (Laine 2005. 157–158.)

Ryhmä on olennainen osa nuoren identiteetin rakentumisessa. Nuori oppii ryhmän avulla kontrolloimaan omia impulssejaan. Ryhmä muodostaa yhteisen identiteetin, jonka seurauksena nuori luopuu yksilöllisyydestään. Yhdessä luodun identiteetin avulla nuori toimii tavalla, joka ei ole hänelle ominaista yksilönä. Ryhmään kuulumisen vaatii tiettyjen ominaispiirteiden omaksumista, esimerkiksi pukeutumistyyli, ja samaistumisen tarve on niin suuri, että nuori voi tietoisesti unohtaa omat yksilölliset tarpeensa. (Aalberg ym. 2007, 72.) Mietimme esimerkiksi, että ryhmässä pukeudutaan yhtenäisesti, vaikkei

nuori itse välttämättä pukeutuisikaan sillä tavalla yksilönä. Nuoret hakeutuvat omanlaisensa seuraan vahvistaakseen jo itsessään olemassa olevia piirteitä. Nuori peilaa itseään ryhmän avulla ja vertailee itseänsä muihin ryhmän jäseniin. Nuorelle on tärkeää saada vahvistusta omalle toiminnalleen, mikä on helppo saada ryhmän samankaltaisilta jäseniltä. (Salmivalli 2005, 139.)

Ystävyys-suhteita on selvitetty useilla poikkileikkaustutkimuksilla ja tutkimukset osoittavat, että vastavuoroisia ystävyys-suhteita omistavat ihmiset osallistuvat helpommin uusiin ryhmiin ja he ovat itsevarmempia ja yhteistyökykyisempiä. Tutkimusten avulla on myös selvitetty, että ystävyys-suhteet nostavat omaa itsetuntoa ja vähentävät myöhempiä tunne-elämän ongelmien riskiä. Riski tulla kiusatuksi pienenee, kun lapsella tai nuorella on ystävyys-suhteita. Ryhmään kuulumalla voi oppia paljon asioita, joita tarvitaan myöhemmin elämässä ryhmissä toimiessa, kuten luottamusta ja sitoutumista. Ystävyys-suhteet kasvattavat nuorta läheisiin suhteisiin, kun taas ryhmään kuulumisen valmistaa nuorta toimimaan oikein yhteiskunnassa. (Salmivalli 2005, 37–38.)

3.5 Sosiaalisten suhteiden kehitys nuoruudessa

Ihmissuhteiden alkuvaiheessa arvioidaan omia ja toisen henkilön näkemyksiä, tunteita ja mielipiteitä. Tätä kutsutaan sosiaaliseksi vertailuksi. Sosiaalisen vertailun myötä toisesta ihmisestä voi löytyä yhteisiä mielenkiinnon kohteita, jonka myötä vuorovaikutus ja tutustuminen jatkuvat. Yhteenkuuluvuuden tunne syntyy myönteisen vuorovaikutuksen, hyväksymisen ja kunnioituksen seurauksena. Jotta tuttavuus syvenisi ja yhteisymmärrys kasvaisi, vuorovaikutuksen tulisi olla toistuvaa. Suhteen syveneminen voi kuitenkin olla vaikeaa toistuvuudesta huolimatta, jos vuorovaikutus ei täytä asetettuja ennako-odotuksia. (Ahokas, Ferchen, Hankonen, Lautso & Pyysiäinen 2008. 126–127.) Ystävyys-suhteet vaihtelevat sosiaalisilta ja emotionaalisilta laaduiltaan: osalla nuorista on tukeva ja intiimi suhde ystäviinsä ja osalla taas ei-tukeva ja riitaisa suhde (Hartup & Abecassis 2002, 298).

Sosiaalisten suhteiden kehittymisessä voidaan nähdä olevan yhteisiä piirteitä sekä rakkaussuhteiden, ystävyiden ja työtoveruuden kanssa. Jos henkilö kokee sosiaalisen suhteen palkitsevaksi, hän haluaa ylläpitää sitä. Turvallisuuden tunne voi olla yksi sosiaalisista suhteista saatu palkinto. Sosiaalisten suhteiden kehittyminen tapahtuu proses-

sinomaisesti. (Ahokas ym. 2008. 130). Lapsen ystävyysuhteiden kehitys jaetaan kolmeen tasoon: 5-7-vuotiaat, 8-10-vuotiaat ja 11–15-vuotiaat. Ensimmäisessä tasossa leikki on tärkeää. 8-10-vuotiaana ystävyysuhteet ovat jo pitkäjänteisiä ja ystävyyteen kuuluu yhteistyö. Sosiaalisten suhteiden laatuun vaikuttaa ystävän persoonallisuus ja sen ominaisuudet. 11–15-vuotiaana nuorelle on tärkeää ystävän hyväksyntä. Omille ajatuksille halutaan hyväksyntää ja apua pyydetään ystäviltä sitä tarvittaessa. (Kauppila 2005. 140–141.)

Läheisille suhteille on tyypillistä ihmisten molemminpuolinen riippuvuus, jolloin ystävän käyttäytyminen, tunteet ja ajatukset vaikuttavat sosiaalisen suhteen toiseen osapuoleen. Ystävyysuuhde on merkityksellinen, koska siinä jaetaan toisten kokemuksia, suunnitellaan ja järjestetään yhteistä tekemistä. Voimakkaat tunteet kuuluvat riippuvuuteen ystävyysuhteissa. Ne ovat enimmäkseen myönteisiä, mutta joskus myös erityisen negatiivisia. (Ahokas ym. 2008. 131–132). Ystävyysuhteet vaativat huoltamista ja ylläpitoa, joka edellyttää suhteen molemmilta osapuolilta kontaktin ottamista. On muistettava, että ystävyysuhteessa ei voi esittää vaatimuksia toiselle, koska ystävyysuuhde on aina vapaaehtoinen. Ystävyuden ei tarvitse olla aina näkyvä asia, vaan se voi kestää pitkänkin välimatkan ystävien kesken. Ajan myötä suhteet voivat muuttua joko läheisistä suhteista kaverisuhteiksi tai toisinpäin. (Laine 2005. 146–147.)

4 OSALLISUUS JA YKSINÄISYYS

4.1 Nuoren osallisuus ja vertaissuhteet

Opinnäytetyötä tehdessämme törmäsimme siihen, että osallisuus-termillä on monia eri käyttötarkoituksia riippuen missä yhteydessä siitä puhutaan. Michael Perukankaan (2010, 6) mukaan yksi tapa jaotella osallisuutta on se, missä ollaan osallisia. Me käsittelemme opinnäytetyössämme nuoren osallisuutta ryhmään kuulumisena. Osallisuudella tarkoitetaan nuoren tunnetta ja kokemusta siitä, että hän kuuluu johonkin ryhmään. Osallisuus on vuorovaikutusta ja jotta osallisuus tapahtuisi luontevasti, ryhmässä tärkeää on vastavuoroisuus. Osallisuus mahdollistaa sen, että nuori tulee kuulluksi ja se antaa nuorelle kokemuksen, että hänen mielipiteitään arvostetaan. Osallisuus parantaa myös nuoren halua toimia ja tehdä päätöksiä. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Hakupäivä 13.8.2014.)

Vertaissuhteet ovat nuorelle mahdollisuus harjoitella vuorovaikutustaitoja ja niiden avulla nuori rakentaa käsitystä itsestään (Mannerheimin lastensuojeluliitto, hakupäivä 8.9.2014). Kaikki vertaissuhteet eivät ole ystävyydelle perustuvia tasa-arvoisia eivätkä vapaaehtoisesti valittuja. Nuori voi osittain itse vaikuttaa, kenen ystäväksi ryhtyy ja missä ryhmässä viettää aikaansa. Nuoret kuuluvat myös ryhmiin, joiden muodostumiseen he eivät voi vaikuttaa. (Korkiamäki & Ellonen 2010. 19.) Tällaisia ryhmiä mielestämme ovat esimerkiksi koululuokat ja harrastusryhmät. Nuori ei voi itse vaikuttaa siihen, ketä hänen luokallaan on tai kenellä on sama harrastus. Sosiaaliset suhteet tuottavat osallisuuden kokemuksia, mutta verkoston mahdollisuudet tukea nuorta riippuu siitä, millainen verkosto on rakenteeltaan. Nuoruudessa korostuu vahvojen siteiden merkitys, koska luottamuksen ja yhteisöllisyyden kautta on varmempaa päästä kiinni sosiaalisiin resursseihin. (Korkiamäki & Ellonen 2010. 19.)

Sosiaalista tukea, joukkoon kuulumisen kokemusta sekä sosiaalista yhteyttä pidetään keskeisinä vertaissuhteissa rakentuvina resursseina. Nuorelle hyvän elämän edellytyksiin kuuluu hyväksytyksi tuleminen ja ystävyysuhteiden luominen. Ikätovereiden tuki on merkittävää nuorelle viimeistään yläkouluiässä, sillä nuoret jakavat henkilökohtaisia asioita mieluummin vertaisilleen kuin aikuisille. Vertaissuhteista ulkopuolelle jääminen

voi näyttäytyä yksinäisyyden ja sivullisuuden kokemuksina. (Korkiamäki & Ellonen 2010. 19-20.)

4.2 Yksinäisyys nuoruudessa

Nuoruudessa yksin jääminen on kehityksellinen riski. Yksinäisyys saa nuoren tuntemaan itsensä huonoksi ja se on nuorelle haavoittava kokemus. Nuori voi yksin jäädessään muodostaa suojakseen välinpitämättömän asenteen toisia kohtaan ja esittää, että hän viihtyy paremmin yksin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, hakupäivä 9.9.2014). Jos ihmisellä ei ole yhteyttä muihin tai hän jää ilman sosiaalista tukea, ihminen voi kokea itsensä yksinäiseksi. Yksinäisyydellä ei tarkoiteta samaa kuin yksinololla: yksinolo on objektiivinen tila, kun taas yksinäisyydellä tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta. Yksinäisyyden voi jakaa emotionaaliseen ja sosiaaliseen yksinäisyyteen. Emotionaalinen yksinäisyys johtuu siitä, ettei ihmisellä ole läheistä kumppania. Sosiaalisessa yksinäisyydessä ihmiseltä puuttuu tukea antava verkosto. Yksinäisyyttä on kuvattu epämiellyttävänä tilana, jossa esiintyy masennusta, paniikin ja avuttomuuden tunnetta, kärsimättömyyttä sekä itsearvostuksen laskua. Yksinäisyys vaikuttaa siihen, että ihmisellä on puutteita sosiaalisissa taidoissa ja tämä johtaa siihen, että yksinäiseksi itsensä kokeva ihminen on haluton etsimään vertaisryhmiä ja sosiaalista tukea. Sosiaaliset taidot eivät automaattisesti ole huonot, mutta ne voivat heikentyä ihmisen vetäytyessä muiden seurasta. (Järvinen & Tontti & Lindblom-Ylänne & Niemelä & Päivänsalo 2009, 59.)

Yksinäinen ihminen kokee vaikeaksi lähteä liikkeelle ja muiden ihmisten seuraan hakeutumisen. Vuorovaikutus voi olla helpompaa esimerkiksi sosiaalisen median kautta, mikä lievittää hieman yksinäisyyden tunnetta. Ihmisen mielenterveys vaatii toisten ihmisten kanssakäymistä, sillä pitkäaikainen eristäytyminen on ihmiselle vahingollista. Jokainen ihminen kokee joskus tilapäistä yksinäisyyttä, mutta sosiaalisen verkoston muotoutuessa yksinäisyyden tunne yleensä vähenee. Se, miten henkilö selittää yksinäisyytensä syitä, vaikuttaa siitä selviämiseen: jos ihminen pitää yksinäisyyttä väliaikaisena tilana, hän hakeutuu todennäköisesti itse muiden seuraan. Jos ihminen näkee yksinäisyyden syyn olevan omissa ominaisuuksissaan, yksinäisyys on piinaavaa. Pitkään jatkuvalla yksinäisyydellä on negatiivisia vaikutuksia fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. Yksinäisyyden välttäminen on yksi syy luoda läheisiä suhteita muihin ihmisiin. Yhteenkuulumisen tarve kuuluu ihmisen perustarpeisiin ja se vahvistuu stressaavissa tilanteis-

sa, jolloin jännitys täytyy purkaa. Ystävyysuhteiden ylläpito vaatii riippuvuuden tunnetta toisesta ihmisestä. (Järvinen ym., 60.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskysymykset, kohdejoukon valinta ja aineistonkeruu

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää sosiaalisten suhteiden merkitystä ja niiden rakentumista yläkouluikäisillä nuorilla. Suhteilla tässä yhteydessä tarkoitamme ystävyyssuhteita, niiden luomista ja ylläpitoa. Tärkeäksi teemaksi poimimme myös osallisuuden. Osallistuimme ArctiChildren InNet (2012-2014) Empowering E-health Model in the Barents region -projektiin, jonka mukana pääsimme käymään Murmanskissa ja Rovaniemellä. Tarkastelimme venäläisten nuorten suhtautumista ystävyyteen. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa lisää tietoa nuorten välisistä ystävyyssuhteista ja nuorten kulttuurista. Projektin aikana tehtävänäimme oli löytää vastaukset tutkimuskysymyksiimme, jotka ovat:

1. Mitä ystävyys merkitsee 13- 15-vuotiaille nuorille?
2. Miten nuoret luovat ja ylläpitävät ystävyyssuhteita?

Aiheemme muodostui projektin aikana. Halusimme olla mukana projektin kannalta keskeisen verkkosivuston kehittämistyössä esimerkiksi tuottamalla sinne materiaaleja. Projektissa jaettiin aiheet eri alojen mukaan, ja meidän tehtävänäimme oli vastata sosiaalisten suhteiden osiosta. Muita projektin aihealueita olivat liikunta, ravinto, päihteet, uni ja lepo. Nuorille pidettiin työpajoja, joissa aiheista kerrottiin tarkemmin ja joilla pyrittiin aktivoimaan nuoria. Aiheemme on merkityksellinen yhteiskunnalliselta kannalta siten, että työmme on kansainvälinen ja siihen pääsee tutustumaan kuka tahansa, sillä se tulee ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region -projektin Internet-sivustolle nähtäväksi. Yhteisön kannalta sillä on merkitystä, koska nuoret ovat päässeet itse tuottamaan materiaalia työtämme varten, joten tässä toteutuu osallisuuden tunne. Myös lasten vanhemmat pääsevät tutustumaan työhömmee ja esimerkiksi keskustelemaan lastensa kanssa työpajoissa ilmi tulleista asioista, kuten ystävydestä. Keräsimme materiaalit työpajoissa erilaisten työpisteiden avulla. Teimme nuorille kysymyksiä ystävyyteen liittyen, joihin he saivat miettiä vastauksia pienissä ryhmissä ja kirjoittaa tai piirtää ajatuksiaan ylös. Pidimme työpajoja kahtena päivänä muutamalle eri luokalle.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Käytämme työssämme kvalitatiivista eli laadullista työskentelymenetelmää ja aineistomme olemme keränneet käyttämällä toiminnallista aineistonkeruutapaa. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkittavien ”ääni” ja näkökulmat pääsevät esille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009. 164). Laadullista aineistoa voidaan kerätä esimerkiksi haastattelujen ja havainnoinnin avulla ja keskeistä laadulliselle tutkimukselle on osallisuus. (Eskola & Suoranta 1999. 15-16). Eskola ja Juha Suoranta (1999, 19) puhuvat hypoteesittomuudesta laadullisessa tutkimuksessa, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkijalla ei ole ennako-olettamuksia tutkimustuloksista.

Laadullinen työskentelytapa sopii meidän työhömmä, koska kohdejoukko on valittu ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region -projektin kautta tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmia on muutettu tarpeen vaatiessa. Meidän työmme pohjautuu suurimmaksi osaksi nuorten valmistamiin materiaaleihin, joten kvalitatiivisen työn tekeminen oli luonnollista.

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme havainnointia ja kyselyä, johon nuoret saivat vastata pienissä ryhmissä. Halusimme luoda keskustelua nuorten välillä ja ajattelimme, että yhdessä vastausten miettiminen tuottaa enemmän sisältöä kuin yksin miettiessä. Pohdimme työpajojen kysymyksiä etukäteen ja kirjoitimme ne isoille pöytäliinoille, joihin nuoret saivat kirjoittaa vastauksensa. Jokainen ryhmä vastasi kahdeksaan kysymykseen ja vastausten miettimiseen oli aikaa reilu tunti. Pidimme nuorille myös osallistavaa toimintaa, kuten erilaisia pariharjoituksia, joita havainnoimme opinnäytetyötämme varten.

5.3 Havainnointi

Havainnoinnin avulla saadaan suoraa tietoa yksilön ja ryhmien käyttäytymisestä ja toiminnasta. Havainnointia voidaan käyttää esimerkiksi haastattelun tukena tai kokonaan itsenäisenä menetelmänä. Havainnoinnin avulla päästään tutkimaan tapahtumia niiden luonnollisessa ympäristössä. Menetelmänä havainnointi sopii laadulliseen tutkimukseen hyvin ja eritoten vuorovaikutuksen tutkimiseen. Havainnointi on hyvä menetelmä silloin, kun tutkijalla ja tutkittavalla on vaikeuksia ymmärtää toisiaan kielellisesti. Havainnointi jaetaan ei-osallistuvaan ja osallistuvaan havainnointiin. Osallistuvassa ha-

vainnoinnissa tutkija on aktiivisessa roolissa ja ei-osallistuva keskittyy vain havainnoimaan tilannetta ulkopuolisena. Havainnointimenetelmät ovat saaneet kritiikkiä osakseen siitä, että havainnointitilanteessa tutkija voi häiritä tai muuttaa läsnäolollaan tutkittavaa tilannetta. Havainnointitilanteiden ongelmaa voidaan helpottaa niin, että havainnointia suorittava tutkija käy tutkittavassa tilanteessa etukäteen useammin kuin kerran. Toisena havainnoinnin ongelmana voidaan pitää tiedon tallentamisen vaikeutta itse havainnointitilanteessa. Joissakin tilanteissa on vaikeaa tallentaa havaintoja heti, jolloin tutkijan täytyy nojautua muistinsa varaan ja kirjoitettava havainnot talteen tilanteen päätteeksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Käytimme opinnäytetyössämme havainnointia aineistonkeruumenetelmänä, koska sen avulla pystyimme keräämään aineistoa luontevasti. Havainnointi oli hyvä menetelmä meille, koska se toimi apuna silloin, kun kielelliset taidot eivät kohdanneet. Havainnoissa pysyimme tilanteen tasalla ja pystyimme auttamaan nuoria ongelmatilanteissa. Meille oli havainnoijina luonnollisempaa olla aktiivisessa roolissa työpajatilanteessa, koska me halusimme näyttää nuorille esimerkkiä eri harjoituksissa ja askarteluissa. Meidän aktiivinen rooli rikkoi myös jäätä meidän ja nuorten välillä ja näin saimme nuoret osallistumaan paremmin suunnittelemaamme toimintaan. Meille vuorovaikutus ja kanssakäyminen ovat luontevampaa kuin se, että jakelisimme persoonattomia kyselyitä tutkimusjoukoille. Omalla persoonallisuudella pystyy vaikuttamaan tutkimusjoukon innostukseen ja tämän avulla tutkimustehtäviin saadut vastaukset ovat rikkaampia.

Emme kokeneet havainnoinnista saatujen tietojen tallentamista vaikeaksi, koska teimme muistiinpanoja havainnointitilanteiden jälkeen. Meidän läsnäolomme haittasi osaksi havainnointitilanteita, koska nuoret eivät voineet tutustua meihin aikaisemmin. Esimerkkinä tästä mainitaksemme ystävyyskorttien askartelu, jolloin nuoret halusivat tehdä kortit meille, eikä ystävilleen.

5.4 Aineiston analysointi

Kvalitatiivisissa tutkimuksissa, joissa aineistonkeruu tapahtuu rinnakkaisesti eri menetelmin, analyysiä tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Näin ollen aineiston analysointia tapahtuu samanaikaisesti aineistonkeruun kanssa. Aineiston analysointi voidaan jakaa selittämiseen pyrkivään tai ymmärtämiseen pyrkivään lähestymistapaan. Tilastollista analyysiä ja päätelmien tekoa käytetään selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa,

kun taas ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa laadullinen analyysi ja päätelmien teko on yleistä. Analyysitapa valikoituu sen mukaan, mikä parhaiten tarjoaa vastauksen tutkimustehtävään. Laadullisen aineiston tavallisimmat analyysimenetelmät ovat keskusteluanalyysi, teemoittelu, diskurssianalyysi, tyypittely ja sisällönanalyysi. (Hirjärvi & Remes & Sajavaara 1997, 218-219.) Päädyimme opinnäytetyössämme sisällönanalyysiin, koska se tukee parhaiten keräämäämme aineistoa.

Sisällönanalyysiä pidetään laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä ja sillä tarkoitetaan kirjoitettujen, nähtyjen ja kuultujen sisältöjen analyysia. Laadullisen tutkimuksen analysointiin kuuluu aineiston litterointi, eli aineistosta kerätään ylös ne asiat, jotka kiinnostavat tutkijaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92). Sisällönanalyysin tarkoitus on, että kerätystä aineistosta etsitään yhtäläisyyksiä ja eroja ja aineistoa eritellään sitä tarkastellessa. Sisällönanalyysia voidaan tehdä monella eri tavalla, esimerkiksi aineisto- tai teorialähtöisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006. Hakupäivä 17.9.2014.) Aineistot kerättyämme ryhdyimme tutkimaan niiden sisältöä tarkemmin ja pyrimme löytämään aineistosta niitä asioita, joihin halusimme vastauksia.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 93) kirjoittavat, että aineiston analysointivaiheessa tutkijan täytyy viimeistään selvittää, hakeeko hän aineistosta samankaltaisuutta vai erilaisuutta. Meidän tarkoituksenamme oli vertailla venäläisten ja suomalaisten nuorten ajatuksia ystävydestä, mutta Suomesta saadun aineiston niukkuuden vuoksi jouduimme muokkaamaan alkuperäistä suunnitelmaamme. Sisällönanalyysissa aineistoa tarkastellaan eritellen ja siitä etsitään yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Aineisto jaetaan pieniin osiin, jonka jälkeen osista luodaan uusi kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Anneli Pohjolan (2007, 11-12) mukaan on tärkeää, että eettisyyden näkökulmat huomioidaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkimusten koskiessa lapsia ja nuoria, eettisyys on suuressa roolissa heidän ikänsä vuoksi. Nuoret eivät itse pysty vaikuttamaan tutkimusaiheeseen, eikä heillä ole itsemääräämisoikeutta päättää kyselyihin osallistumisesta. Tämän vuoksi tutkimuslupa kysytäänkin lapsien vanhemmilta tai koulun rehtorilta. (Kuula 2006, 147.) Löysimme kuitenkin toisesta lähteestä (Nieminen 2010, 35), että

laki ei määrittele luvan kysymistä muissa kuin lääketieteellisissä tutkimuksissa. Yleisenä ohjenuorana on, että lasten ja nuorten osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista (Nieminen, 2010. 35). Suomi on ratifioinut YK:n lasten oikeuksien sopimuksen, jonka mukaan lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen ja osallistumiseen kehitys- ja ikätason mukaisesti, kun käsitellään häntä koskevia asioita (Ojala 2011, hakupäivä 5.10.2014). Meidän opinnäytetyössämme kysyimme luvat koulun henkilökunnalta ja nuorilta. Kerroimme tutkittaville nuorille tarkoituksestamme ja siitä, mihin käytämme heidän antamiaan vastauksia. Otimme järjestettyjen työpajojen aikana nuorista kuvia ja kuvien käyttöön kysyimme luvan sekä nuorilta itseltään, että heidän vanhemmiltaan. Järjestämissämme harjoituksissa oli opettaja koko ajan läsnä. Tämä mahdollisti sen, että nuoret pystyivät rentoutumaan ja olemaan oma itsensä turvallisesti. Ojalan (2011, 5) mukaan on tärkeää, että kuvaus- ja haastattelutilanteessa olisi nuoren tuntema aikuinen läsnä mahdollisuuden mukaan, jotta nuori pystyisi tuntemaan olonsa turvalliseksi.

Kuva 2. Tutun aikuisen turva työpajatilanteessa.

Vuorovaikutustilanteissa loimme avoimen ilmapiirin ja otimme itsekkin osaa keskusteluihin. Vetäessämme harjoituksia nuorille, osallistuimme itsekkin niihin näyttämällä esimerkkiä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 132) puhuvat hyvästä tieteellisestä käytännöstä, johon kuuluu muun muassa, että tutkijat huomioivat muiden tutkijoiden työt ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon. Tärkeää on myös viitata aikaisempiin tutkimustuloksiin, jotta käy ilmi, mikä on omaa tutkimuksesta saatua tulosta ja mikä on

lainattua. Jokaisella tutkijalla on itsellään vastuu siitä, että tutkimus on rehellinen ja siinä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133.) Olemme käyttäneet opinnäytetyössämme selkeää linjausta siitä, mikä on meidän omaa tekstiä ja mikä on lainattua. Olemme pyrkineet siihen, että opinnäytetyömme lukijalla olisi helppoa tutustua tuottamaamme tekstiin.

6 MATKAN VALMISTELU JA TYÖPAJAT

6.1 Valmistelut

Aloitimme matkan valmistelun paria kuukautta ennen reissua pitämällä videopalavereita rovaniemeläisten kanssa. Palavereissa kävimme läpi tulevaa ja kerroimme omista ideoistamme projektia varten. Tarkoituksenamme oli pitää toiminnallisia työpajoja opilaille liittyen ystävyyteen ja sosiaalisiin suhteisiin. Valmistelimme ennen matkaa materiaaleja työpajoja varten hankkimalla tarvikkeet ja viime silaukset niihin tehtiin vielä hotellilla ennen koululle menoa. Porukkamme jakaantui kolmeen eri kouluihin; Kanta-lahteen, Lovozeroon ja Murmanskiin. Kun pääsimme perille, kokoonnuimme projektissa olevien jäsenten kanssa ja kävimme läpi seuraavan päivän ohjelmaa. Ohjelman läpikäyminen auttoi hahmottamaan aikataulua.

Kuva 3. Menossa Murmanskin koulu #5:een

6.2 Työpajat

Halusimme, että toimintamme olisi mahdollisimman monipuolista ja osallistavaa, joten kehittelimme useamman erilaisen työpajatoiminnan. Toiminnat olivat suunniteltu niin, että kaikki nuoret tekivät yhteistyötä keskenään ja olivat kanssakäymisissä toistensa

kanssa. Näiden avulla pystyimme havainnoimaan nuoria ja saamaan siten lisää materiaalia opinnäytetyötämme varten.

Osallistamisella tarkoitetaan ihmisten aktivointia (Pyyry, 2012. 35). Valitsimme työpajoihin harjoituksia, joilla saisimme aktivoitua nuoria osallistumaan, kuitenkin heidän omien ehtojensa mukaisesti. Osallistuminen tarkoitti meille keskustelua, sekä osassa harjoituksia liikkumista ja sen avulla rentoutumista. Ajattelimme myös, että nuoret tuottavat tietoa enemmän, kun heitä aktivoidaan ja heidän kanssaan keskustellaan. Työpajojemme ohjelmat olivat sellaisia, joissa toimittiin joko pareina tai ryhminä. Teimme näin, jotta kukaan ei tuntisi oloaan ulkopuoliseksi tai torjutuksi. Salmivalli (2000, 33) kirjoittaa, että jatkuvasti ryhmässä torjutuksi tuleva lapsi alkaa pitää itseään epäonnistuneena ja edes jonkinlainen toverisuosio suojaa lasta vaikeuksilta. Pyrimme siis siihen, että kukaan nuorista ei jäisi ulkopuoliseksi, vaan saisi tulla kuulluksi.

Esittelimme itsemme oppilaille ja aloitimme työpajojen vetämisen sokkoleikillä (LIITE1), jonka tarkoituksena oli luottamuksen syntyminen ystävään. Huomasimme, että tämä ei kuitenkaan toiminut pienessä tilassa ja päätimme jättää sen pois muilta ryhmiltä. Muina harjoituksina meillä oli peilikuvaharjoitus ja aggressiomarssi (LIITE1). Nämä harjoitukset auttoivat nuoria virittäytymään tunnelmaan ja ne toimivat samalla jään murtajina meidän ja heidän välillä. Tunnelma näiden harjoitusten jälkeen oli iloinen ja rento. Huomasimme, että ne auttoivat myös meitä laukaisemaan jännitystä. Muita ohjelmanumeroita olivat learning café, ystävyyskorttien tai ystävyysnauhojen tekeminen (LIITE2).

Harjoitusten jälkeen jaoimme luokan pienempiin ryhmiin learning caféa varten. Meillä oli työpajoille varattuna aikaa 45 minuuttia per ryhmä. Huomasimme, että aika ei ollut riittävä ja saimme onneksi lisää aikaa jonkin verran. Kaiken kaikkiaan olimme kahtena päivänä Murmanskin koulu #5:ssä ja molempina päivinä meillä kävi kaksi ryhmää osallistumassa toimintaan.

Learning café

Learning cafén tarkoituksena on keskustella annetusta teemasta ja kertoa omia näkemyksiä ryhmälle sekä löytää yhteinen näkemys keskusteltavaan asiaan (Innokylä 2012).

Haimme materiaalit ennen matkaa ja teimme niihin alustavia valmisteluja: leikkelimme pöytäliinat learning caféa varten ja mietimme kysymykset niihin valmiiksi. Learning caféen tarkoituksena oli, että nuoret pääsivät pohtimaan pienissä ryhmissä vastauksia pöytäliinoissa oleviin kysymyksiin. Pöytäliinoihin laitettiin kysymykset ystäväydestä ja sen ylläpitämisestä venäjäksi ja oppilaat saivat vastata omalla äidinkielellään tai halutessaan englanniksi. Myös piirtäminen oli sallittua. Pöytäliinoista löytyi seuraavat kysymykset:

1. What does friendship mean to me?
2. How do I get a friend?
3. What sort of friend I would like to have?
4. What can break friendship?
5. What is a good friend like?
6. Where do I find a friend?
7. Who is my friend?
8. How do I take care of friendship?

Oli mukava huomata, että kaikki oppilaat olivat niin aidosti kiinnostuneita meidän järjestämästä ohjelmasta ja heidän työskentelyään oli mukava seurata. Oppilaat saivat keskustella työn lomassa pienissä ryhmissä pöytäliinojen kysymyksistä ja keskustelua syntyi paljon, mikä oli toivottavaa. Pöytiä oli useampia ja ryhmät kiersivät jokaisessa pöydässä. Näin varmistimme monipuoliset vastaukset ja nuoret pääsivät kertomaan mieliteensä jokaiseen kysymykseen.

Kuva 4. Murmanskin koulu #5 oppilaita learning caféen parissa.

Ystävyyskortit ja ystävyysnauhat

Ystävyyskorttien tarkoituksena oli tehdä ystävälle kortti ja kirjoittaa siihen, mitä haluaisi sanoa ystävälleen. Nuorten kirjoittamat tekstit ovat yhtenä aineistona opinnäytetyösämme. Jos ei halunnut askarrella korttia, vaihtoehtona oli tehdä ystävyysnauha. Oppilaat jaettiin kahteen ryhmään sen perusteella, kumman tehtävistä halusi tehdä. Ystävyysnauhan tekemisen tarkoituksena oli rauhoittua pienimuotoiseen käsityön tekoon ja valmis rannenuha symboloi ystävyyttä.

Oppilaat tekivät korttejansa meille, joten niiden toimintaidea ei ihan onnistunut. Oli kuitenkin mukavaa, että oppilaat pitivät meistä ja meidän työpajoistamme. Rannenuhat olivat suosittuja ja jopa opettajakin halusi oppia tekemään sellaisia. Niiden tekoa oli jälkepäin opetettu myös muille luokille.

Kuva 5. Korttien askartelua Murmanskissa

Kuva 6. Ystävyysnauhojen tekoa.

6.3 Työpajojen yhteenveto

Keräsimme oppilailta pienimuotoista palautetta työpajoista hymiöiden muodossa, koska heillä ei olisi ollut aikaa alkaa kirjoittaa palautetta kyselylomakkeisiin, joita aluksi miehitimme käyttävämmä. Jokainen oppilas sai käydä kirjoittamassa liinaan oman nimensä sen hymiön alle, joka kuvasi parhaiten työpajojen onnistumista. Saimme hyvää palautetta ja kiitosta onnistuneista työpajoista. Oppilaat toivoivat, että tulisimme käymään vielä uudestaan. Tällainen projekti on myös hyväksi meidän ammatillisuuden rakentumisen kannalta, koska saimme tästä paljon kokemusta erilaisten ryhmien kanssa toimimisesta.

Työpajat olivat menestys venäläisten oppilaiden kanssa, sillä he lähtivät kaikkeen toimintaan mukaan ilman isompaa kannustamista. Olisimme toivoneet työpajoille lisää aikaa, jotta olisimme saaneet keskustella oppilaiden kanssa enemmän ja palautteen antamisellekin olisi ollut oma sijansa. Olisi ollut mukava saada kirjallista palautetta oppilailta, jotta olisimme voineet arvioida omaa työskentelyämme paremmin.

Meille jäi sellainen olo, että kaiken kaikkiaan työpajat ja harjoitukset olivat onnistunut kokonaisuus. Nuoret innostuivat harjoituksista, joita vedimme. Näyttämämme esimerkin ansiosta nuoret rentoutuivat ja osallistuivat hyvin harjoituksiin. Jos pitäisi jotakin muuttaa, niin sokkharjoitus osoittautui hieman hankalaksi toteuttaa luokkatilassa niin isossa ryhmässä. Se oli hieman vaarallistakin, kun aina ohjattava ei ehtinyt reagoida

tarpeeksi nopeasti ohjeisiin. Ideana sokkoharjoitus oli hyvä, mutta jouduimme jättämään sen pois ohjelmasta.

Kuva 7. Palautetaulu.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Aloittaessamme sosionomi (AMK) – opinnot vuonna 2011, tiesimme molemmat, että tulemme suuntautumaan lapsi- ja nuorisotyöhön. Opinnäytetyö oli jo mielessämme suuntaavien opintojen alkaessa toisena syksynä, mutta aihetta ei kummallakaan vielä ollut. Molemmille oli selvää, että opinnäytetyötä ei halua tehdä yksin, mutta tarkempaa tietoa työparista ei vielä silloin ollut. Saimme mahdollisuuden osallistua ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region – projektiin, jolloin työskentely oli luontevampaa kahdestaan. Projektiin kuului useita videopalavereita muiden yhteistyötahojen kanssa, joissa suunnittelimme yhdessä ohjelmaa ja materiaaleja tulevia työpajoja varten. Työnjako yhteistyökumppaneiden kanssa oli selkeää ja toiminnan suunnitseminen oli helppoa. Opinnäytetyömme aihe muodostui toiminnan suunnittelun myötä ja muokkasimme materiaalit opinnäytetyöhömme sopivaksi.

Emme kumpikaan olleet käyneet Venäjällä aikaisemmin ja sinne lähteminen oli jännittävää, ehkä hieman pelottavaakin. Pidämme molemmat matkustamisesta, mutta Venäjälle matkustaminen omatoimisesti ei ole käynyt kummankaan mielessä. Oli hienoa, että saimme mahdollisuuden lähteä tutustumaan eri kulttuuriin turvallisessa joukossa ja ennakkoluulot hälvenivät positiivisten kokemusten myötä. ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region– projektin myötä saimme opinnäytetyömme aiheemme aikaisessa vaiheessa verrattuna muihin opiskelijoihin ja tämä helpotti meidän koulutyötämme. Aineistojen kerääminen sujui melko vaivattomasti projektin aikana ja pääsimme aloittamaan opinnäytetyöprosessin jo keväällä 2013. Opinnäytetyömme aiheen hyväksynnän jälkeen aloimme kirjoittaa tutkimussuunnitelmaa. Tutkimme kirjallisuutta ja pohdimme alustavaa sisällys- ja lähdeluetteloa. Tämän pohdinnan jälkeen aloimme kirjoittaa varsinaista teoriaa opinnäytetyöhömme. Opinnoissamme oli tiukka aikataulu kurssien suorittamisen kanssa, jolloin välillä oli aikoja, ettemme koskeneetkaan opinnäytetyöhömme. Tästä huolimatta emme unohtaneet opinnäytetyötämme kokonaan. Opinnäytetyöstämme julkaistaan osa ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region– projektista tehtävässä julkaisussa. Julkaisuun tulee kuvaukset järjestämistämme harjoituksista.

Alkuperäinen tavoitteemme oli vertailla suomalaisten ja venäläisten nuorten vastauksia ystävyydestä keskenään, mutta jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme, koska saimme suomalaisilta nuorilta niukasti materiaalia. Olimme aluksi pettyneitä suunnitelmien muutokseen, mutta saimme kuitenkin niin hyvin materiaalia kerättyä venäläisiltä lapsilta, että pystyimme niiden pohjalta muodostamaan vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Venäläiset nuoret olivat erittäin avoimia ja ottivat meidät iloiten vastaan. Heidät oli helppo saada osallistumaan suunnittelemiimme työpajoihin ja meidän vaivannäkö tuotti tulosta. Ennen työpajojen alkua esittelimme itsemme nuorille, jotta he tiesivät keitä olemme ja miksi järjestämme toimintaa. Kerroimme myös jokaisen työpajan alussa, mikä merkitys milläkin harjoituksella oli. Esimerkkiä näyttämällä saimme mukaan myös ne, jotka eivät ymmärtäneet englantia niin hyvin. Ajattelimme, että meidän heittäytyessä harjoituksiin mukaan nuorilla olisi matalampi kynnys osallistua.

Saimme nuorilta hyvää palautetta toiminnasta ja opettamamme ystävyysnauhat levisivät koko kouluun. Myös opettajat halusivat opetella niiden valmistamista. Meistä tuntui hyvältä, että opetuksemme ja toimintamme tavoitti kohteensa. Jos jotain voisi muuttaa, niin ystävyyskortit olisivat vaatineet hieman tarkemman tehtävänannon. Ystävyyskorttien tarkoituksena oli osoittaa positiivisia asioita omalle ystävälleen, mutta suurin osa nuorista tekivät korttinsa meille. Harmillista oli myös se, että informaation kulussa oli hieman ongelmia. Aikaa kului turhaan, kun emme olleet suunnitelleet koko projektin työporukan kanssa nuorten jakamista ryhmiin ja jouduimme työpajojen alussa järjestelmään luokkatiloja sopiviksi.

Miettiessämme analyysimetodia koimme turhautumista, koska vaihtoehtoja oli useita ja ne tuntuivat alussa hyvin kaukaisilta. Opinnäytetyömme edetessä saimme varmuuden sille, mitä menetelmää käytämme ja kirjoittaminen alkoi luonnistua. Opinnäytetyömme kirjoittaminen sujui yllättävän nopeasti ArctiChildren InNet (2012- 2014)- Empowering School e-health Model in the Barents region – projektia ja työpajoja kuvatessa. Suora-naista teoriaa aiheeseemme liittyen emme löytäneet, vaan kokosimme teorian pienistä osista useista eri lähteistä. Teorian etsiminen vei meiltä paljon aikaa sekä kärsivällisyyttä.

Opinnäytetyöprosessimme aikana opimme itsestämme ja työskentelytavoistamme paljon. Toinen meistä on tottunut tekemään määrättyt työt niin pian kuin mahdollista ja toinen on saanut työt valmiiksi viime hetkellä paineen alla. Tästä huolimatta yhteistyömme

on sujunut mutkitta ja työskentelytapamme ovat täydentäneet toisiaan. Vaikka olemme kokeneet opinnäytetyöprosessin stressaavaksi ja välillä vaikeaksi, tekstin muodostuessa olemme saaneet uutta intoa jatkaa. Olisimme voineet aikatauluttaa työmme paremmin, jolloin opinnäytetyöprosessimme rytmitys olisi ollut helpompaa. Toinen opiskeluvuotemme oli kuitenkin kiireistä lukuisten kurssitehtävien vuoksi, joten opinnäytetyömme jäi hetkeksi taka-alalle.

8 TULOKSET

8.1 Ystävyyden merkitys, ylläpito ja rikkoutuminen

Halusimme saada vastauksen tutkimuskysymykseemme mitä ystävyys merkitsee yläkouluikäisille nuorille. Nuoret saivat pohtia vastauksia pienissä ryhmissä valmiiksi annettuihin teemoihin ja kirjoittaa ne omin sanoin pöytäliinoin. Jotta vastaukset olisivat antoisampia, annoimme nuorille mahdollisuuden vastata kysymyksiin omalla äidinkielellään, mutta sai vastata myös englanniksi halutessaan. Olimme nuorten tukena koko työpajan ajan ja vastasimme heidän kysymyksiin, jos oli jotain epäselvää.

Vastaukset olivat sellaisia, mitä olimme odottaneet ja teoriakirjoista nousi esille. Kaikista vastauksista kävi ilmi, että ystävyys on tärkeä osa nuorten elämää ja useat nuoret kokivat ystävän tuen merkitykselliseksi. Syvällisen merkityksen lisäksi nuoret kertoivat ystävien olevan myös hyvää ajanvietettä: ystävän kanssa voi käydä kävelyllä ja pitää hauskaa. Vastauksista kävi ilmi, että nuoret ovat ylpeitä siitä, että heillä on paljon ystäviä ja heille ystävät tuovat onnellisuutta heidän elämäänsä. Nuoret kokivat tärkeäksi toistensa vertaistuen ja he luottivat siihen, että ystäviltä saa apua tarvittaessa. Christina Salmivallin (2005, 32) mukaan oma kaveriporukka tarjoaa nuorille tunteen johonkin kuulumisesta, kumppanuutta ja ajanvietettä. Vertaisten merkitys nuoruusiässä kasvaa läheisyyden tarpeen ja yhteenkuuluvuuden tyydyttäjinä (Salmivalli 2005. 32).

Kysyimme nuorilta, millainen on hyvä ystävä ja kuinka he ylläpitävät ystävyysuhteita. Nuorten mielestä oikeat ystävät tukevat toisiaan tilanteesta riippumatta ja auttavat, tapahtui mitä tahansa. Hyvä ystävä ei koskaan luovuta, eikä koskaan unohda ja saa aina paremmalle tuulelle. Hyvän ystävän kanssa on helppo kommunikoida. Vastaukset olivat mielestämme hyviä ja päätimmekin poimia yhden kommentin opinnäytetyömme nimeksi. Halusimme tietää nuorilta, millaisen ystävän he haluaisivat. Suurin osa nuorista vastasi tähän, etteivät he tarvitse enempää kuin yhden tosiystävän. Nuoret kertoivat, että heillä on jo sydänystävä ja tärkeimmäksi ominaisuudeksi todettiin uskollisuus. Muita hyviä ominaisuuksia ovat hauskuus, hyvänlaatuinen hulluus ja hyväntuulisuus.

Nuoret kertoivat, kuinka he ylläpitävät ystävyysuhteitaan ja tähän saimme paljon erilaisia vastauksia verrattuna aiempiin kysymyksiin. Osa hoitaa ystävyysuhdettaan viet-

tämällä aikaa yhdessä, esimerkiksi lenkkipolulla ja keskustelemalla Internetissä. Useammassa vastauksessa painotettiin sitä, ettei saa unohtaa ystävää ja täytyy osata keskustella ja kuunnella toista. Tavallisen arjen lisäksi nuorten mielestä pitäisi tehdä jotain mukavaa ja järjestää yllätyksiä joskus. Ystävyys ylläpitämiseksi tarvitaan rehellisyyttä ja vaikeissa tilanteissa tukemista. Nuoret painottivat myös luottamusta ja salaisuuksien pitämistä. Nuoruudessa ystävien kesken korostuu salaisuuksien jakaminen, läheisyys ja tunteiden läpi käyminen yhdessä (Salmivalli 2005, 37).

Halusimme selvittää nuorten mielipiteet siitä, mikä heidän mielestään rikkoo ystävyysyden. Vastaukset tähän kysymykseen olivat monipuoliset, mutta niistä löytyi myös paljon yhtäläisyyksiä. Yksi suurimmista syistä ystävyysyden päättymiselle nuorten mielestä on valehtelu ja luottamuksen pettäminen. Kun ystävyyttä nuorten mielestä ylläpidetään huomioimalla toinen toistaan, ystävyysyden voi rikkoa huomion puuttumisella ja salaisuuksien paljastamisella. Yksi nuorista mainitsi rahan yhtenä ystävyysyden rikkoontumisen syynä. Pysähdyimme tässä kohtaa pohtimaan, mitä nuori mahtoi tarkoittaa rahalla tässä yhteydessä. Mieleemme tuli rahan aiheuttama eriarvoisuus: nuori voi tuntea itsensä vähäpätöisemmäksi, jos ei pääse samaan harrastukseen, missä hänen varakkaampi ystävänsä on. Nuorten mielestä ystävyysyden voi rikkoa myös voimakkaat erimielisyydet ja tahallaan toisen ärsyttäminen. Yhden vastauksen mukaan tosiystävyyttä ei voi pilata mikään.

Kuva 8. Nuoren näkemys ystävyysyden rikkoutumisesta.

8.2 Ystävyys murroksessa

Meidän tutkimuskysymykset ovat: mitä ystävyys merkitsee 13- 15-vuotiaille nuorille? ja miten nuoret luovat ja ylläpitävät ystävyys-suhteita? Learning cafén avulla saimme monipuolisia vastauksia ystävyys-suhteyksistä, mutta kaikista vastauksista kävi ilmi, että ystävyys on todella tärkeä osa nuoren elämää. Nuoret käyttävät myös Internetiä päivittäisessä kanssakäymisessä. Vastaukset kulkivat käsi kädessä teorian kanssa. Ystävyys-suhteista tulee pysyvämpiä nuoruudessa ja nuori saa ystäviltään tukea ja ymmärrystä (Laine & Vilkkö-Riihelä 2005, 118–119). Ystävien yhteinen aika muuttuu leikistä asioiden jakamiseen ja luottamuksen merkitys ystävyys-suhteissa korostuu (Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hakupäivä 14.9.2014). Nuorten vastaukset korostivat luottamuksen tärkeyttä ja lojaalius oli merkittävä piirre ystävässä.

Varhaisnuoruudessa eli 12–15-vuotiaana, ikätoverit ovat tärkeitä ja aikaa vietetään paljon heidän kanssaan. Nuorelle kaverit toimivat ns. peilipintana, josta nuori voi nähdä, hyväksytäänkö hänet. Kaverit ovat myös iso osa nuoren itsetuntoa ja sen tukemista. Nuorelle on helpompaa hyväksyä itsensä silloin, kun hän näkee kavereidensa hyväksynnän. Varhaisnuoruudessa kaverisuhteiden merkitys on suuri pettymyksistä selviytymisen oppimisessa. Nuoret suhtautuvat ystäviinsä 11–14- vuoden iässä omistavasti ja ystävien kanssa halutaan viettää paljon aikaa. Tässä iässä ystävykset ovat erottamattomia, mutta varhaisnuoruuden loppupuolella nuori haluaa kuulua suurempaan ryhmään. Ystävyys-suhteet lähentyvät, syventyvät ja luottamuksen merkitys kasvaa varhaisnuoruudessa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hakupäivä 14.9.2014).

Nuorten sosiaalisissa suhteissa on tapahtunut muutoksia muutaman vuoden sisällä Internetin kasvun myötä. Internet on levinnyt tietokoneista älypuhelimiin ja muihin mobiililaitteisiin. Internetissä käytetty aika on lisääntynyt jokaisessa ikäluokassa, mutta erityisesti nuorilla. Internetin suosio kasvaa merkittävästi yhteiskunnassamme ja nuorten arjessa todellisuus ja virtuaalimaailma linkittyvät saumattomasti yhteen. Internetissä nuori tapaa samoja ystäviä kuin reaali-maailmassa ja usein heillä on samat harrastukset ja kiinnostuksen kohteet sekä verkossa että sen ulkopuolella. Nuorille Internet on sosiaalinen väline pitää yhteyttä ystäviinsä ja monipuolinen ajanviettopaikka. Nuori käyttää ”nettiä” kiinteänä osana sosiaalisten verkostojen ja kasvokkaisten kohtaamisten lisänä. (Mediakasvatusseura ry 2013. 4.)

Teknologian uusiutuminen on muokannut nuorten sosiaalisia suhteita: aina tavoitettavissa olemisen myötä nuorten ystävyysuhteet saavat uusia merkityksiä (Nurmi ym. 2014. 177). Muuttuva media ja virtuaaliympäristöt ovat luoneet uusia mahdollisuuksia osallisuudessa, vaikuttamisessa ja kanssakäymisessä. Vuorovaikutuksen kentät ovat uudistuneet ja varsinkin nuoret ovat omaksuneet ne omikseen. Nuoret muokkaavat omaa kulttuuriaan käyttämällä sosiaalisen median palveluita, kuten esimerkiksi Facebookia. Yhteenvetona mainittakoon, että nuoret käyttävät Internetiä rentoutumiseen, yhteydenpitoon ja sosiaalisten medioiden käyttämiseen. (Mediakasvatusseura ry 2013. 4-7. Hakupäivä 14.9.2014)

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme oli käynnissä pitkään. Aluksi ajatustyönä ja materiaalien keräyksenä, jonka jälkeen pidimme pitkään taukoa ja keskityimme kurssitehtävien suorittamiseen. Mieltämme rauhoitti tauosta huolimatta tieto siitä, että suurin työ, eli materiaalien keräys, oli jo tehty. Opinnäytetyöprosessimme on ollut välillä haastavaa aikataulujen yhteensovittamisen ja teoriakirjallisuuden niukkuuden vuoksi, mutta myös palkitsevaa. Työläintä prosessissamme oli mielestämme työpajojen suunnittelu. Meidän täytyi miettiä toimintaa, joka liittyy sosiaalisiin suhteisiin ja myös vastaavat tutkimuskysymyksiimme. Meidän täytyi myös hankkia tulkki, joka kääntäisi Learning cafén pöytäliiniatekstit venäjäksi. Murmanskissa viettämämme päivät täytyi suunnitella etukäteen huolellisesti, jotta suuria yllätyksiä ei tulisi. Suunnittelu vei paljon aikaamme, mutta näin toteutuksemmekin onnistui hyvin.

Aineistonkeruu Murmanskissa oli meille uusi ja hieno kokemus ja toiminnallisuuden vuoksi myös mielekästä. Oli hienoa päästä toimimaan yhdessä nuorten kanssa ja keskustella heidän kanssaan aiheesta, englanniksi. Yhteisen äidinkielen puuttuminen haastoi meitä, mutta samalla itsevarmuutemme kasvoi, kun huomasimme, että pärjäämme englannilla ja nuoret ymmärsivät, mitä tarkoitamme. Oli palkitsevaa nähdä, kuinka nuoret innostuivat meidän työpajoistamme ja kaikki halusivat osallistua niihin, vaikka aluksi epäröimmekin nuorten tahtoa osallistua esimerkiksi askarteluihin. Uskomme, että meidän läsnäolollamme ja kiinnostuksellamme oli osaksi vaikutusta tähän.

Toivomme, että opinnäytetyömme rohkaisee nuorten kanssa työskenteleviä kokeilemaan toiminnallista työskentelytapaa. Kokemuksemme myötä voimme todeta, että toiminnalliset oppimismenetelmät ovat vaihtelua nuorille ja se on heille mielekästä, koska he saavat ajatella itse ja tuoda ajatuksiaan julki. Toiminnallisessa oppimismenetelmässä oppilas on huomion keskipisteenä ja tämä voi olla harvinaista nuorelle, varsinkin koulumaailmassa. Toiminnalliset harjoitukset koulupäivien aikana voivat parantaa myös luokan työrauhaa, kun ylimääräistä energiaa voi purkaa liikkumalla ja itse tekemällä. Toiminnallisissa oppimismenetelmissä voi olla mielestämme myös omat riskinsä, jos sitä toteutetaan suurelle ryhmälle. Varsinkin nuoret voivat olla haluttomia osallistumaan tai sitten he tekevät kaiken pelleilymielessä. Tämän takia suunnittelun merkitys on suuri. Ohjelma täytyy suunnitella mielekkääksi ja tarkoituksenmukaiseksi ja aina täytyy

olla varasuunnitelmat. Entä jos nuori ei osallistukaan? Täytyy suunnitella erilaisia keinoja, joilla nuoria voidaan innostaa ja kannustaa mukaan. Toiminnalliset opetusmenetelmät eivät vaadi suurta rahallista panostusta, vaan enemmänkin ohjaajan oikeanlaista asennetta ja tahtoa heittäytyä. Opinnäytetyömme todistaa, että nuoria voi innostaa tekemään ohjaajan aidolla kohtaamisella ja erilaisilla työskentelymenetelmillä.

Sen lisäksi, että nuoret pääsivät kokeilemaan erilaisia työskentelymenetelmiä koulussa, koimme, että vetämämme harjoitukset paransivat luokkien yhteishenkeä. Mikään harjoituksista ei ollut yksilötehtävä, vaan aina työskenneltiin joko pareittain tai isommissa ryhmissä. Näin kukaan ei jäänyt ulkopuolelle ja kaikki saivat tuoda mielipiteitään julki. Nuoret saivat tuoda omaa luovuuttaan myös esiin. Harjoituksissa, joissa pyydettiin kirjallisia vastauksia, nuoret saivat mahdollisuuden myös piirtää ajatuksensa. Saimmekin vastauksiksi hienoja piirrettyjä versioita, joista nuorten mielipiteet tulivat ilmi.

Myös opetussuunnitelmissa painotetaan kokemalla oppimista ja monipuolisia opetusmenetelmiä. Opetustilanteessa toiminnallisuudella tarkoitetaan oppilaan ajatusten aktiivointia, osallistumista sekä oppilaiden välistä vuorovaikutusta. Toiminnallisia opetusmenetelmiä on useita, esimerkiksi ryhmätyöt, draama ja leikit. Toiminnallisten menetelmien kautta oppilas osallistuu aktiivisesti oppimisprosessiin. (Koskenkari, Sari. Hakupäivä 19.10.2014.) Mielestämme toiminnallisuus on hyödyllistä missä tahansa nuorten kanssa työskennelläänkin, ei vain koulussa. Harjoitukset voidaan suunnitella sen mukaan, mihin niillä halutaan pyrkiä, esimerkiksi ryhmähengen parantamiseen.

Opinnäytetyömme opetti ja kasvatti meitä ammattilaisina. Prosessimme on kannustanut meitä heittäytymään ja käyttämään luovuutta tulevaisuudessakin työelämässä. Huomasimme, että nuorten kanssa työskentelyssä on tärkeää yhdessäolo ja oman ajan antaminen nuorille. Olimme avoimin mielin menessämme toiminnallisiin tilanteisiin mukaan ja toiminta muuttui rennoksi, kun nuoret saivat ajatella ja tehdä itse. Suunnitelmista huolimatta meiltä vaadittiin tilanteiden lukemista ja muutoksien tekemistä kesken työpajojen ja mielestämme tämä kasvattaa meitä ammatillisuuteen. Se, että vedimme työpajoja englanniksi, rohkaisi meitä. Jos jotkin sanat eivät tulleet mieleemme, pysytimme käyttämään elekieltä. Mielestämme on tärkeää, että tiukan paikan tullen ei epäroidä ja menetetä luottamusta itseensä, vaan osataan korjata tilanteet rauhallisesti ja varmasti. Apuna voidaan käyttää huumoria, jottei tilanne tuntuisi niin hankalalta.

Opinnäytetyömme vahvisti ajatuksiamme siitä, että haluamme työskennellä tulevaisuudessa nuorten parissa. Opinnäytetyömme kautta olemme saaneet tärkeitä taitoja ja vinkkejä nuorten kohtaamisesta, joita voimme hyödyntää myöhemmin ammattilaisina. Ryhmänohjaustaitomme ovat vahvistuneet opinnäytetyömme myötä ja se kannustaa meitä käyttämään toiminnallista työskentelytapaa myös työelämässä. Olemme sitä mieltä, että nykyään toiminnallisuus ja nuorten ehdoilla meneminen ja tekeminen ovat vääriä, mutta voimme kannustaa tulevilla työpaikoillamme muitakin työntekijöitä lisäämään toiminnallisuutta arkirutiineihin.

LÄHTEET

Kirjalähteet

- Aalberg Veikko & Siimes Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi – nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä
- Ahokas, Marja & Ferchen, Maija & Hankonen, Nelli & Lautso, Anita & Pyysiäinen, Jarkko 2008. Sosiaalipsykologia. WSOY Oppimateriaalit Oy. Porvoo
- Dunderfelt Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. WSOYpro Oy. Helsinki
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Hartup, W. Willard & Abecassis, Maurissa 2002. Friends and enemies. Teoksessa Smith, Peter K. & Hart, Craig H. (Toim.) Blackwell Handbook of Childhood Social Development. Blackwell Publishers Ltd. 285-306.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Jansson Tove & Malila Sami 2004. Muumipapan mietekirja. WS Bookwell Oy. Porvoo
- Järvinen, Katriina & Tontti, Jukka & Lindblom-Ylänne, Sari & Niemelä, Raimo & Päivänsalo, Tiina-Maria 2009. Sosiaalipsykologia. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Kauppila, Reijo 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot - Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu
- Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora 2010. Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluiässä. Nuorisotutkimus 3/2010. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kronqvist, Eeva-Liisa & Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityspsykologia – matkalla muutokseen. WSOY oppimateriaalit Oy, Helsinki.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere
- Laine, Kaarina 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava Kirjapaino Oy. Keuruu
- Merrell, Kenneth W. 2008. Behavioral, Social, and Emotional Assessment of Children and Adolescents. Third edition. Taylor & Francis Group, LLC. New York.
- Nieminen, Liisa 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Yliopistopaino Helsinki. 25-42.
- Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. Uudistettu painos. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Nurmiranta, Hanna & Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2011. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 2. Painos. Kariston kirjapaino Oy. Hämeenlinna.
- Pohjola, Anneli 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinämäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) 2007: Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 11-31.
- Piispanen Ritva 2003. Kohtaamisen iloa – toiminnallisia menetelmiä kokouksiin, koulutukseen ja työnohjaukseen. Kirja kerrallaan. Helsinki
- Pyry, Noora 2012. Nuorten osallisuus tutkimuksessa – Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyrityksiä. Nuorisotutkimus 1/2012. Hakapaino, Helsinki.
- Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Tammi. Helsinki
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä
 Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa – vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Otavan kirjapaino. Keuruu.
 Wiertsema Huberta 1997. Liikuntaleikkikirja. Oy Edita AB. Helsinki

Internet-lähteet

- ArctiChildren. Tervetuloa ArctiChildren sivustolle! Hakupäivä 9.9.2014.
<http://www.arctichildren.fi/>
- ArctiChildren InNet (2012-2014), 2013. Empowering School e-Health Model in the Barents region. Hakupäivä 29.10.2013.
http://www.ltu.se/cms_fs/1.100450!/file/ArctiChildren%20InNet.pdf
- Innokylä 2012. Learning cafe eli oppimiskahvila. Hakupäivä 17.4.2014
<https://www.innokyla.fi/web/malli109421>
- Friendship Bracelet. Perusnauhan ohje. Hakupäivä 3.4.2014.
<http://bracelet-tutorials.blogspot.fi/p/perusnauhan-ohje.html>
- Friendship-Bracelets.net. The origin of Friendship Bracelets. Hakupäivä 3.4.2014.
www.friendship-bracelets.net
- Koskenkari, Sari. Liikkuva koulu. Hakupäivä 19.10.2014
http://www.liikkuvakoulu.fi/filebank/768Toiminnallinen_oppiminen_Koskenkari.pdf
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kaverisuhteet. Hakupäivä 13.8.2014.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/12_15-vuotias/kaverisuhteet/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Keskinuoruuden kasvu ja kehitys – vanhempi nuoren kasvun tukena. Hakupäivä 14.9.2014.
<http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e8e07bb51373c38e4e732380f3e2091a/1410700815/application/pdf/11828266/MLL%20-%20Keskinuoruuden%20kasvu%20ja%20kehitys.pdf>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Terveystiedon edistämisen ohjelma. Hakupäivä 17.4.2014.
www.mll.fi/mll/toiminta/terveyden_edistamisen_ohjelma/
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Varhaisnuoruuden kasvu ja kehitys – vanhempi nuoren kasvun tukena. Hakupäivä 9.9.2014
<http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/2a6c301b7970ab7dd0d10dfb8cbd1427/1410253340/application/pdf/11828253/MLL%20-%20Varhaisnuoruuden%20kasvu%20ja%20kehitys.pdf>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vertaissuhteet. Hakupäivä 8.9.2014.
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/vertaissuhteet/>
- Mattila, Seija. Lapsen ja nuoren sosiaalinen kehitys. Hakupäivä 6.11.2013.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0407015/1181754906319/1181757721275/1189083178211/1190371629704.html>
- Mediakasvatusseura ry. Nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Hakupäivä 14.9.2014.
http://www.mediakasvatus.fi/files/nuorten_mediamaailma_pahkinankuoressa.pdf
- Mielenterveyden keskusliitto. Yksinäisyys. Hakupäivä 6.11.2013.
http://www.mtkl.fi/tietopankki/arjessa_selviytyminen/yksinaisyys/
- Ojala, Ulla 2011. Opas lasten haastattelijoille ja kuvaajille. Hakupäivä 5.10.2014.
http://www.lskl.fi/files/608/Opas_lasten_haastattelijoille_ja_kuvaajille.pdf

- Perukangas, Michael 2010. Työpajatoiminta, nuoret ja osallisuus – onnistuvat opit – monialaisen yhteistyön juurruttamismalli nuorten tukemiseksi. Hakupäivä 8.9.2014.
http://www.sosiaalikehitys.com/uploads/Tyopajatoiminta_nuoret_ja_osallisuus_Michael_Perukangas_2010.pdf
- Rovaniemen ammattikorkeakoulu. ArctiChildren InNet (2012-2014). Hakupäivä 27.9.2013.
<http://plab.ramk.fi/fi/arctichildren-innet-2012-2014/>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Havainnointi. Hakupäivä 9.9.2014.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Sisällönanalyysi. Hakupäivä 17.9.2014.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Saarniaho 2005. Erik. H. Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä. Hakupäivä 14.9.2014.
http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/ps/ps2/1_kehitypsykologian_teori-at_mallit_ja_tutkimus/10_eriksonin_psykososiaalisten_kriisien_teoria?C:D=hNqn.gZ2C&m:selres=hNqn.gZ2C
- Saarniaho, Rami 2005. Lapsen psykososiaalinen kehitys. Hakupäivä 13.9.2014.
http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/3_kehitys_ikakausittain/03_lapsenpsykososiaalinenkehitys?C:D=gjsZ.eyaV&m:selres=gjsZ.eyaV
- Saarniaho, Rami 2005. Nuoruuden psykososiaalinen kehitys. Hakupäivä 13.9.2014.
http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/3_kehitys_ikakausittain/06_nuoruudenpsykofyysinenkehitys?C:D=gjsZ.eyaY&m:selres=gjsZ.eyaY
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Mitä osallisuus on? Hakupäivä 13.8.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/osallisuus
- Tukiverkko.fi. Yksinäisyys. Hakupäivä 6.11.2013.
<http://www.tukiverkko.fi/hyvinvointi/ihmissuhteet/yksinaisyys/>